

CPB Memo

Aan:

Centraal Planbureau
Van Stolkweg 14
Postbus 80510
2508 GM Den Haag
T (070)3383 380
I www.cpb.nl
Contactpersoon
Edwin van de Haar

Datum: 18 december 2014

Betreft: Werkplan 2015

1 Inleiding

Dit is het werkplan 2015 van het Centraal Planbureau (CPB). Hierin wordt aangegeven welke werkzaamheden worden voorzien, inclusief een overzicht van de belangrijkste CPB-publicaties. Het werkplan begint met een korte terugblik op 2014. Zoals is geregeld in de Aanwijzingen voor de Planbureaus, is dit werkplan vastgesteld door de directeur van het CPB. Na diverse ronden van consultatie met de brede kring belanghebbenden rond het CPB, is er inhoudelijke afstemming geweest met de Centrale Plancommissie (CPC), de eerstverantwoordelijke minister van Economische Zaken, en de Ministerraad. Het CPB is organisatorisch een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken. Daarom blijven financiële en/of administratieve zaken buiten beschouwing, aangezien dergelijke zaken via het ministerie verlopen.

2 Terugblik op 2014

Na enkele onstuimige jaren was 2014 vooral een jaar van inhoudelijke consolidatie en uitvoering van reeds eerder ingezette trajecten. De implementatie van de adviezen van de evaluatiecommissie-Frijns (2013) kwam onder meer tot uiting in de voorbereiding van technische verbeteringen ten behoeve van toekomstige doorrekeningen van de verkiezingsprogramma's. Ook werd begonnen met twee nieuwe projecten. Het onderzoek naar Kansrijk Beleid (voor een toelichting zie hieronder) werd opgestart evenals het project Zorgkeuzes in Kaart (ZIK), samen met de ministeries van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) en Financiën. Hierbij worden de budgettaire gevolgen in beeld gebracht van mogelijke hervormingen van het zorgstelsel zoals deze leven bij de landelijke politieke partijen. Het doel van beide projecten is om politieke partijen in de relatief rustige periode tussen verkiezingen door inzicht te geven in de consequenties van (mogelijk) toekomstig beleid.

In 2014 werd een aantal grote projecten afgerond. Zo werd in het boek *Roads to Recovery* een drietal scenario's gepresenteerd voor herstel van de economische groei na de afgelopen crisisjaren. Kort daarna zag de nieuwe vergrijzingsstudie het licht, getiteld *Minder Zorg om Vergrijzing*. Deze mocht zich in grote aandacht van de media verheugen. Een derde grote publicatie was de *Vervolgrapportage decentralisaties in het sociale domein*.

Samen met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is een workshop georganiseerd waarin de arbeidsmarktpositie van oudere werknemers werd belicht. Dit was tevens de afsluiting van het driejarige onderzoeksprogramma 'Arbeidsmarkt Ouderen'. Middels enkele Policy Briefs (deels in samenwerking met pensioennetwerk Netspar) en de beschouwing in de MEV 2015 heeft het CPB een bijdrage geleverd aan de Nationale Pensioen Dialoog, die door staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) werd geïnitieerd. Eind 2014 is het nieuwe CPB-model MICSIM gepresenteerd. Dit model is geschikt om langetermijn-arbeidsmarkteffecten van fiscaal beleid en veranderingen van toeslagen en uitkeringen door te rekenen.

Mede als reactie op vragen van beleidsmakers, media en het algemene publiek werd in de Macro Economische Verkenning (MEV) een nieuwe weergave van de koopkrachtberekeningen gepresenteerd, met mediaanlijnen en een interval waarin 90 procent van de huishoudens in de desbetreffende groep valt. Daarnaast werd het aantal groepen waarover gerapporteerd wordt uitgebreid met zelfstandigen, directeuren-grootaandeelhouders en vervroegde uittreeders.

De jaarlijkse CPB Lecture werd verzorgd door professor Susan Athey van Stanford University. Het onderwerp was '*Privacy Regulation for the Internet: An Economic Perspective*'. Haar co-referent was dr. Bas Straathof, programmaleider ICT en Innovatie bij het CPB, die tegelijkertijd de CPB Policy Brief *Kiezen voor Privacy* presenteerde.

Onderdirecteur dr. George Gelauff verliet het CPB, na een lang dienstverband, om directeur van het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid te worden. Zijn opvolger prof. dr. Clemens Kool begint op 1 maart 2015. Het aantal *academic partners* werd uitgebreid naar 17, zodat nu ieder onderzoeksprogramma een wetenschappelijk klankbord aan zich heeft verbonden.

De Centrale Plan Commissie werd bijna in zijn geheel vernieuwd. De nieuwe voorzitter is ir. drs. Hans Smits (Voorzitter Raad van Bestuur Janssen de Jong Groep). Daarnaast zijn de nieuwe leden prof. dr. ir. Jan van Ours (Tilburg University), dr. Roel Janssen (schrijver en journalist), prof. dr. Kirsten Rohde (Erasmus Universiteit), drs. Margot Scheltema (commissaris), drs. Jaap Maljers (zorgondernemer), ir. Annemieke Nijhof MBA (CEO Tauw Group). Mr. Joost Korte (Europese Commissie) gaat op voor zijn tweede termijn.

De CPB-medewerkers waren ook in 2014 hun productieve zelf. Er werden in totaal 3 boeken gepubliceerd, naast 12 Policy Briefs, 35 CPB Notities, en 35 CPB Discussion Papers. Over het aantal academische publicaties in internationale wetenschappelijke tijdschriften wordt in een apart document gerapporteerd, dat bij dit werkplan wordt gepubliceerd op de CPB website.

De CPB website werd 38.500 keer per maand bezocht, het aantal volgers op Twitter steeg naar ruim 5000. Hiermee zwakte de sterke groei van de afgelopen jaren af. Dit lijkt vooral het gevolg van het rustiger economisch vaarwater.

3 Sectoroverstijgende plannen

In de volgende hoofdstukken worden de plannen per sector gepresenteerd. Maar natuurlijk zijn er ook onderzoeksthema's die zich niet zo eenvoudig in het onderzoek van één sector laten vangen. Naast de nieuwe Kansrijk Beleid-reeks zijn er enkele andere sectoroverschrijdende thema's waarop het CPB zich richt.

Kansrijk Beleid-reeks (samen met PBL en SCP)

In 2015 wordt begonnen met het publiceren van delen van de *Kansrijk Beleid-reeks*. Dit zijn studies waarin per thema een aantal beleidsopties wordt verkend en op basis van bestaande literatuur en/of onderzoek een uitspraak wordt gedaan over de gevolgen van het implementeren van de desbetreffende opties. De Kansrijk Beleid-reeks is een gezamenlijk initiatief van de drie planbureaus: naast het CPB het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Het doel is om politieke partijen (en andere belangstellenden) inzicht te geven in de economische, ruimtelijke, milieu en/of sociaal-maatschappelijke effecten van beleidsopties op diverse terreinen. Dit is deels een tegemoetkoming voor het niet langer vaststellen van de zogenaamde programmaeffecten in *Keuzes in Kaart (KiK)*, hetgeen weer het gevolg was van een aanbeveling van de evaluatiecommissie-Frijns, die vaststelde dat het KiK-proces te groot was geworden.

De afzonderlijke delen van de Kansrijk Beleid-reeks kunnen door één, twee, of alle drie de planbureaus worden gemaakt. Dat hangt af van het onderwerp. De selectie van de onderwerpen is in eerste instantie gebaseerd op beschikbare data en lopend of net afgerond onderzoek. Hoewel de afronding van enkele delen onderwerp van overleg is met het Planbureau voor de Leefomgeving, wordt voor wat het CPB betreft de volgende output voorzien in 2015:

Kansrijk Arbeidsmarktbeleid (eerste kwartaal)

Kansrijk Transitiebeleid op de woningmarkt (vierde kwartaal)

Vervolg op Kansrijk Arbeidsmarktbeleid (vierde kwartaal)

Kansrijk Innovatiebeleid (vierde kwartaal)
Kansrijk Energie- en Klimaatbeleid (vierde kwartaal)
Kansrijk Mobiliteitsbeleid (vierde kwartaal)

Vermogens

Het leven van mensen kent verschillende fases met grote verschillen in inkomsten en uitgaven. Ook zijn er meerdere onzekerheden: mensen worden soms ziek of werkloos, of huishoudens veranderen van samenstelling. Mensen hebben verscheidene motieven om te sparen of te lenen gedurende verschillende fases van hun leven, bijvoorbeeld voor hun oude dag, of om financiële schokken op te vangen. Overheidsbeleid heeft veel invloed op de spaarbeslissing, bijvoorbeeld via collectieve verzekeringen en het verplichten van pensioenopbouw. De vermogensopbouw wordt verder beïnvloed door de fiscale behandeling van vermogensbestanddelen en schulden. Mensen kunnen niet altijd een beroep doen op financiële markten. Zo is het moeilijk om tegen toekomstig arbeidsinkomen te lenen.

Het CPB start in 2015 een onderzoeksprogramma dat zich richt op de vermogens van huishoudens en de effecten van beleid daarop. Het onderzoek begint met het in kaart brengen van de huidige vermogensverdeling en de duiding daarvan. Daarna start het onderzoek naar de beleidsvragen. In hoeverre zijn huishoudens in staat om hun consumptie te spreiden over de tijd en welke belemmeringen ondervinden zij daarbij? Gaan huishoudens anders sparen als de belasting op een bepaald type vermogen wijzigt? Hoe werken economische schokken door op de economie en wat is daarbij de rol van vermogens?

Beoogde output:

- Discussion paper over het effect van het 'onder water' staan van huiseigenaren op hun arbeidsmobiliteit (derde kwartaal)
- Discussion paper over hoe huishoudens hun investeringsportfolio aanpassen in reactie op grote huizenprijsschommelingen (vierde kwartaal)

Werkloosheid

Wij zijn verheugd dat de CPB Lecture 2015, medio juni wordt uitgesproken door professor Alan Krueger van Princeton University, tevens voormalig voorzitter van de Raad van Economisch Adviseurs van de Amerikaanse President (2011-2013). Het onderwerp van de lecture is 'werkloosheid in en na de Grote Recessie'. Net als vorig jaar presenteert het CPB tijdens de lecture een Policy Brief. Deze keer een analyse over de samenstelling en het verloop van de Nederlandse werkloosheid in de afgelopen periode, inclusief enkele kansrijke beleidsopties. Er wordt ook een aantal beleidsmatige en wetenschappelijke bijeenkomsten om de lecture heen georganiseerd. Dit jaar wordt de CPB Lecture voor het eerst opengesteld voor alle belangstellenden.

Beoogde output:

- Policy Brief over werkloosheid (tweede kwartaal)

4 Sector Publieke financiën

De sector Publieke financiën is de budgettaire waakhond (fiscal watchdog) van de Nederlandse overheid. Hiertoe maakt de sector reguliere ramingen van de overheidsfinanciën en de koopkrachtontwikkeling ten behoeve van de begrotingscyclus. De sector wil een breed vertrouwde bron zijn van ramingen, second opinions en beleidsanalyses. Het onderzoek van de sector draagt bij aan inzicht in de optimale inrichting van het begrotingsbeleid, de belastingstructuur, de sociale zekerheid en het takenpakket en de financiering van decentrale overheden. Naast de eindverantwoordelijkheid voor de productie van kortetermijnramingen zoals Centraal Economisch Plan (CEP) en Macro Economische Verkenning (MEV), verleent de sector op verzoek beleidsondersteuning aan ministeries en politieke partijen. Academic partners van de sector zijn de hoogleraren Bas Jacobs, Koen Caminada en Maarten Allers.

Het **Programma Belastingen** analyseert de structurele effecten van belastingen en belastingstructuur op de economie en op de arbeidsmarkt in het bijzonder. Het gaat hierbij vaak om de Nederlandse economie. Maar zeker voor analyses van de vennootschapsbelasting en de btw kan vanwege de interne markt ook Europa de relevante economie zijn. Voor de veelal empirische analyses wordt gebruik gemaakt van schattings- en simulatiemodellen. Daarnaast werkt het programma samen met de sector Onderwijs en Arbeid aan een internationaal project met onderzoekers uit London en Parijs over *The incidence of social security contributions*.

In het nieuwe microsimulatiemodel (MICSIM) voor de integrale analyse van de inkomens-, budgettaire en arbeidsaanbodeffecten van wijzigingen in de inkomstenbelasting en uitkeringen, is het arbeidsaanbod van zzp'ers onderbelicht. Dat wordt in 2015 ter hand genomen. Ten behoeve van de discussie over een belastingherziening is het instrumentarium om wijzigingen in box 1 door te rekenen daarmee gereed. De verdere focus ligt daarom in 2015 op box 2 en box 3.

In 2015 wordt het thema vermogen verder uitgewerkt. In het kader van het CPB-brede project over vermogen wordt een theoretische en normatieve (literatuur)studie uitgevoerd naar de optimale vorm en hoogte van belasting op vermogen en kapitaal. Daarnaast is onderzoek voorzien naar de verschillende vormen van vermogen van huishoudens en de verschillende fiscale behandeling ervan. Ten slotte is onderzoek naar gedragreacties, onder andere de fiscale behandeling van directeuren-groootaandeelhouders en de bijbehorende bv's, en naar het spaargedrag van huishoudens als gevolg van het fiscale stelsel in 2015. Het

onderzoek richt zich ook op de rol van fiscale instrumenten, zoals schenk- en erfrecht, op de vermogensverdeling. Bij de fiscale behandeling van ondernemers staat de opbouw van vermogen en de keuze tussen arbeids- en kapitaalinkomen centraal en mogelijke arbitragemogelijkheden tussen IB-ondernemers, zelfstandigen en vennootschappen.

Samen met het programma Decentrale overheden worden mogelijke verschuivingen naar lokale belastingen onderzocht. Ten slotte is er in het kader van de reeks Kansrijk Beleid onderzoek naar de ontwikkeling van de woningmarkt op de middellange termijn en de transitie naar een nieuw evenwicht op de woningmarkt.

Beoogde output:

- Discussion Paper over de fiscale behandeling van vermogens (derde kwartaal)
- Discussion Paper over de belastingen op ondernemen (tweede kwartaal)
- Policy Brief over vermogensbelasting (tweede kwartaal)

Het programma **Sociale Zekerheid** maakt ramingen en ex-ante beleidsanalyses met betrekking tot koopkracht en sociale zekerheid. Het programma is verantwoordelijk voor het microsimulatiemodel MIMOSI en voor een aantal kleinere modellen voor contractuele en incidentele lonen, inflatie en uitgaven aan socialezekerheidsregelingen zoals de WW, WWB en IAW. Daarnaast doet het programma onderzoek dat de kwaliteit van de ramingen en beleidsanalyses versterkt.

In 2015 richt het programma zich verder op de ontwikkeling van het instrumentarium voor de koopkracht en lonen. De koopkrachtberekeningen bevatten sinds de MEV 2015 zelfstandigen en daarnaast bijvoorbeeld ook DGA's en vervroegde uittreeders. De beschrijving van het model MIMOSI wordt bijgewerkt en verschillende beleidsvarianten worden gepresenteerd. De ontwikkeling van de koopkracht van zelfstandigen wordt ook nader in beeld gebracht. Naast het onderzoek naar de gedragseffecten van heffingen in box 2 en 3 op vermogen (zie programma Belastingen) worden de verschillende heffingen in het microsimulatiemodel MIMOSI gebouwd.

Op het gebied van de sociale zekerheid worden ten behoeve van de Kansrijk Beleid-reeks de budgettaire en arbeidsmarkteffecten van verschillende vormen van beleid in kaart gebracht. Het gaat om beleid zoals loondoorbetaling bij ziekte, re-integratie van arbeidsgehandicapten en de quotumregeling. Daarnaast worden de ramingsregels voor de ZW, WW en WWB onderzocht. In samenwerking met de sector Macro worden de ramingen en realisaties van inflatie en lonen onderzocht. Voorts wordt onderzoek gestart naar alternatieve methoden voor het ramen van inflatie.

Beoogde output:

- Achtergronddocument over het vernieuwde MIMOSI, inclusief beleidsvarianten (tweede kwartaal)
- Policy Brief over inkomens- en vermogensontwikkeling van zelfstandigen (vierde kwartaal)

Het **programma Overheidsfinanciën** maakt ramingen en analyses van de overheidsfinanciën. Het programma maakt ook in 2015 de vier reguliere kortetermijnramingen. Voorts werkt het programma aan tegenbegrotingen en beleidsondersteuning en vertegenwoordigen onderzoekers van het programma het CPB in internationale fora van *independent fiscal institutes* (ifi's).

De capaciteit die rest naast de gebruikelijke vier kwartaalramingen en beleidsondersteuning, wordt vooral benut voor onderzoek ten behoeve van werkzaamheden in voorbereiding op de volgende kabinetsperiode. Met name de komende Studiegroep Begrotingsruimte en *Keuzes in Kaart* (KIK), beide regulier voorzien in 2016. Hierin past een onderzoek naar het gevoerde begrotingsbeleid tot nu toe in de 21e eeuw. Daarbij wordt ook de timing van bezuinigingen en intensiveringen onderzocht met het oog op de voorbereiding van een onderzoek over de politieke economie van budgettaire consolidatie (bij CPB Lecture 2016). In samenwerking met het programma Macro wordt een vervolg geschreven op de Policy Brief over prudente overheidsschuld, waarbij ook wordt ingegaan op het tempo van schuldafbouw en afstand tot de grens van 3% EMU-tekort (zie bladzijde 10). In de voorbereiding op KIK past ook een klein onderzoek naar de grondslag en onderbouwing van de maximale bezuiniging op de apparaatskosten van de overheid.

Op het vlak van belastingen wordt onderzoek voorzien naar actuele belastingissues, of naar de lastendruk op zeer lange termijn. Samen met het programma Decentrale overheden wordt gekeken naar de systematiek voor de indexering van het Gemeente- en Provinciefonds. Voorts wordt het EMU-model gedocumenteerd middels een achtergronddocument.

Beoogde output:

- Notitie toekomst normeringssystematiek Gemeente- en Provinciefonds (tweede kwartaal)
- Achtergronddocument EMU-model (derde kwartaal)

Het programma **Decentrale Overheden** doet onderzoek naar de financiering van lagere overheden en hun rol in het aanbod van publieke voorzieningen, met in het bijzonder aandacht voor de decentralisaties in het sociale domein. Het meerjarig onderzoeksprogramma is afgestemd met de opdrachtgevers, de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en Financiën en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Voor 2015 staat een aantal onderzoeken uit dit programma gepland die relateren aan de decentralisaties in het sociale domein. Onderzoek naar het effect van financiële prikkels bij de decentralisatie van huishoudelijke hulp in het kader van de Wmo 2007 is al in volle gang. Ook staat er nader onderzoek naar de samenhang van sociale regelingen gepland, waarin de analyse uit de vervolgrapportage (juni 2014) wordt uitgebreid met jeugdzorg. Gemotiveerd door de observatie dat intergemeentelijke samenwerking zich vaak richt op inkoop, gaat er daarnaast onderzoek van start naar marktmacht van aanbieders van huishoudelijke hulp. Daarnaast is er aandacht voor uitbesteding van (sociale) voorzieningen en contracteerbaarheid. Dit is van belang voor het risico op onderaanbod en de wenselijkheid van sterke doelmatigheidsprikkels. Dit project spitst zich toe op de indicatiestelling in de langdurige zorg om inzichtelijk te maken in hoeverre afgegeven indicaties verschillen van het gebruik van zorg. Overigens wordt een deel van deze projecten uitgevoerd binnen de sector Marktordening.

Andere studies van het programma gaan in op aspecten van de financiering van gemeenten. Aan de inkomstenkant staat onderzoek naar het lokale belastinggebied en naar de voeding van het Gemeentefonds op de agenda, alsmede de verdeling van de algemene uitkering over gemeenten. Aan de uitgavenkant wordt in samenwerking met professor Maarten Allers (Universiteit Groningen, Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) de manier onderzocht waarop gemeenten omgaan met financiële mee- en tegenvallers. De dataverzameling voor dit project is inmiddels opgestart. Ten slotte wordt samen met een aantal externe onderzoekers een boek over stedelijke dynamiek (groei en krimp) afgerond.

Beoogde output:

- Discussion paper over de Wmo 2007 (derde kwartaal)
- Policy Brief over lokale belastingen (tweede kwartaal)
- Discussion Paper over de discrepantie tussen vraag naar en gebruik van langdurige zorg (met sector Marktordening, vierde kwartaal)

5 Sector Macro-economische analyse

De sector Macro-economische analyse is het kenniscentrum voor de macro-economie van de Nederlandse overheid. De sector maakt ramingen voor korte en middellange termijn voor de Nederlandse en internationale economie en pensioenen. In 2015 zal veel geïnvesteerd worden in vernieuwing van het instrumentarium. De sector verricht analyses naar macro-economische ontwikkelingen en beleidsvragen, waarbij in 2015 veel aandacht besteed wordt aan de vraag wat de overheid kan bijdragen aan economisch herstel en het opvangen van macro-economische onzekerheid. De academic partners van de sector zijn Wouter den Haan, Jacques Pelkmans en Casper van Ewijk.

Het programma **Internationale Analyse** maakt ramingen en analyses voor de internationale economische ontwikkeling op korte en middellange termijn. Voor een kleine open economie als de Nederlandse is de internationale omgeving van groot belang. Het programma publiceert elke maand een wereldhandelsmonitor (WTM) en herziet vier keer per jaar de verwachte ontwikkelingen in de internationale omgeving.

Net als in 2014 is ook in 2015 een deel van de onderzoeksinspanning gericht op herzieningen van het instrumentarium dat bij de ramingen wordt gebruikt. De herzieningen betreffen de verdere integratie van NiGEM (internationaal macro-economisch model van het Britse onderzoeksinstituut NIESR) in het ramingsproces en een herinrichting van de bronnen van de WTM om de foutgevoeligheid te verminderen. Rondom NiGEM wordt nauw samengewerkt met het programma Macro en de afdeling Informatie & Onderzoeksondersteuning.

‘Convergentie en verscheidenheid’ is het verbindende thema voor het onderzoek binnen het programma. Binnen de Europese Unie (en in het bijzonder het eurogebied) worden lidstaten steeds vaker onder eenzelfde beleidsregime geplaatst. Wereldwijd wordt steeds meer productie in internationale waardeketens voortgebracht. Maar juist in Europa bestaat ook een grote verscheidenheid, zowel in economische structuur als in nationale instituties en beleid. Belangrijk aandachtsveld is de invloed van macro-economische beleidsinstrumenten, zowel het gemeenschappelijke monetaire beleid als de verscheidenheid in begrotingsbeleid, op de economie. Onderdeel hiervan is een studie naar uiteenlopende begrotingsreacties op oplopende overheidsschulden in het eurogebied. Verder wordt onderzoek verricht naar handel en handelsbelemmeringen op de interne markt voor diensten.

Beoogde output:

- Discussion Paper over de samenhang van institutionele kenmerken en de begrotingsreacties op oplopende overheidsschulden (derde kwartaal)
- Achtergronddocument: de rol van NiGEM in het ramingsproces (tweede kwartaal)

Het programma **Macro** maakt ramingen en verricht analyses naar de ontwikkeling van de Nederlandse economie. Daartoe gebruikt het een aantal ondersteunende instrumenten, waaronder het macro-econometrische model Saffier II. Komende jaren staat een grootschalige herziening op de agenda, die moet leiden tot een inzichtelijker en inhoudelijk beter instrument. In 2015 wordt begonnen met herziening van het buitenlandblok van SAFFIER. Ook zet het programma in op een verkenning naar de (on)mogelijkheden van vooruitkijkend gedrag door bedrijven en consumenten.

Daarnaast zet het programma in op een tweetal onderzoeksthema's: 'Volatiliteit en macro-economische effecten' en 'Middellangetermijndynamiek en beleid'. Het eerste thema gaat over de mate van volatiliteit binnen de economie. Volatiliteit en

bijbehorende risico's en onzekerheid zijn van alle tijden en kunnen economische groei zowel bevorderen (denk aan 'creative destruction') als belemmeren, bijvoorbeeld door uitstel van investeringen en sparen in plaats van besteden. Instituties en beleid hebben hierop grote invloed.

Het thema 'Middellangetermijndynamiek en beleid' wil inzicht verschaffen in de wijze waarop de Nederlandse economie naar een nieuw evenwicht tendeeft en de rol die de overheid speelt en kan spelen in deze transitieperiode. Met de Grote Recessie is de vraag toegenomen naar de mogelijkheden van de overheid om economische risico's te beperken en herstel te bespoedigen. In het CPB-boek *Roads to Recovery* zijn de risico's in beeld gebracht. Een logisch vervolg is een analyse van de wijze waarop de overheid nu aan zet is.

Tot slot wordt binnen het programma bijgedragen aan projecten rondom de Policy Brief Werkloosheid die is gekoppeld aan de CPB-lecture in juni.

Beoogde output:

- Policy Brief over de macro-economische effecten van toenemende onzekerheid (tweede kwartaal)
- Policy Brief 'Naar een prudent niveau van de overheidsschuld, in welk tempo?' (samen met sector Publieke financiën, vierde kwartaal)
- Discussion Paper over Volatiliteit en economische groei (tweede kwartaal)

Het programma **Pensioenen** verricht onderzoek, maakt ramingen en ondersteunt beleidsvoorbereiding op het terrein van pensioenen en macrofinancieel. De verwachting is dat de lopende beleidsdiscussie over de toekomst van het pensioenstelsel tot nieuwe beleidsvragen aan het CPB leidt. Dat doet een flink beroep op de capaciteit van het programma.

Daarnaast lopen er diverse onderzoeksprojecten, deels extern gefinancierd door Netspar, onder andere over risicodeling door pensioenfondsen en over inkomen en vermogen gedurende de pensioenperiode. Deze onderzoeken kunnen een rol spelen bij de beleidsdiscussie over de gewenste verhouding tussen AOW en aanvullend pensioen, en over de gewenste hoogte van de pensioenbesparingen.

Een onderzoek analyseert de risico's in de omslaggefinancierde AOW en die in de kapitaalgedekte aanvullende pensioenen. De betaalbaarheid van de AOW is gevoelig voor vergrijzing, die van de aanvullende pensioenen voor de rente. Een pensioenstelsel met een combinatie van omslagfinanciering en kapitaaldekking lijkt uit oogpunt van risicospreiding daarom aantrekkelijk. Maar er is weinig onderzoek gedaan naar de gevolgen hiervan. Een tweede onderzoeksproject betreft de vraag hoe inkomens en vermogens zich ontwikkelen gedurende de pensioenperiode. Concrete onderzoeksvragen zijn: in hoeverre daalt het inkomen gedurende de pensioenperiode

in reële termen en in hoeverre het vermogen gedurende de pensioenperiode wordt geconsumeerd, of dat het wordt weggezet voor een erfenis.

Beoogde output:

- Policy Brief over gewenste verhouding tussen AOW en aanvullend pensioen (derde kwartaal)
- Discussion Paper over inkomen en vermogen gedurende de pensioenperiode (vierde kwartaal)

6 Sector Arbeid en onderwijs

De sector Arbeid en Onderwijs onderzoekt de arbeidsmarkt en investeringen in menselijk kapitaal. De arbeidsmarktanalyses richten zich zowel op het begrijpen van het totaalbeeld van de arbeidsmarkt (zoals de werkloosheidsontwikkeling), als op deelvragen, bijvoorbeeld de arbeidsmarkt voor ouderen en de arbeidsmarkt voor de zogenoemde middengroepen. Investeringen in menselijk kapitaal vinden zowel gedurende de jeugd plaats als in de latere levensloop. Het onderzoek van de sector richt zich zowel op de effectiviteit van onderwijs- en wetenschapsbeleid als op de invloed van andere instituties op het menselijk kapitaal over de levensloop. De hoogleraren Eddy van Doorslaer, Pieter Gautier, Bart Verspagen en Dinand Webbink zijn de academic partners.

Het programma **Arbeid** analyseert de werkgelegenheid en werkloosheid ten behoeve van de ramingscyclus en verzorgt onder meer de ramingen van het structurele arbeidsaanbod. Het programma voert onderzoeksprojecten uit die enerzijds tot doel hebben de ramingen te verbeteren en anderzijds gericht zijn op het beter begrijpen van beleidsrelevante onderdelen van de Nederlandse arbeidsmarkt.

In 2015 gaat de meeste aandacht uit naar het beter begrijpen van de dynamiek van de werkloosheid in het afgelopen decennium. Met het programma Macro wordt een Policy Brief opgesteld, die gelijktijdig met de CPB Lecture van Alan Krueger wordt gepubliceerd.

Daarnaast start het programma een onderzoek naar langer doorwerken in relatie tot flexibele manieren om met pensioen te gaan (bijv. deeltijdpensioen). Binnen dit onderzoek wordt de relatie tussen pensioenprijkkels en langer doorwerken geanalyseerd, bijvoorbeeld door te kijken naar de effecten van de wet VPL (Vut-Prepensioen-Levensloop) uit 2006. Bij dit onderzoek wordt samengewerkt met onder andere de Universiteit van Tilburg, DIW (het Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung) en de Paris School of Economics.

Na de publicatie van een eerste deel van *Kansrijk Arbeidsmarktbeleid*, dat een overzicht biedt van de arbeidsmarkteffecten van fiscaal en socialezekerheidsbeleid en aanpassingen in ontslagbescherming, wordt verder gewerkt aan een tweede deel in deze reeks, over de effecten van re-integratiebeleid en pensioenmaatregelen.

Samen met het programma Belastingen en internationale partners wordt gewerkt aan het project *The Incidence of Social Security Contributions*. Tot slot wordt een vervolgonderzoek gestart naar het middensegment van de arbeidsmarkt. Verdwijnen daar banen en staan er lonen onder druk? Welke banen zijn dat? Vinden de 'middengroepen' aansluiting naar boven of belanden zij in de onderkant van de arbeidsmarkt?

Beoogde output:

- Policy Brief over polarisatie op de arbeidsmarkt (vierde kwartaal)
- Discussion Paper over loonrigiditeit (derde kwartaal)
- Discussion Paper over mismatch op de arbeidsmarkt (derde kwartaal)

Het programma **Levensloop** richt zich op vragen over gezondheid en menselijk kapitaal over de levensloop. Bijvoorbeeld: stellen de huidige instituties huishoudens in staat optimale keuzes te maken rond investeringen in gezondheid en onderwijs, sparen voor de oude dag en arbeidsparticipatie? Hoe kunnen oudere werknemers het verlenen van informele zorg en het doorwerken op steeds hogere leeftijd combineren?

Komend jaar richt het onderzoek zich onder meer op de financiering van toekomstige zorguitgaven. In verschillende studies gaat het CPB uit van stijgende zorguitgaven ten opzichte van het bbp. Wanneer deze extra uitgaven collectief worden gefinancierd, neemt de collectieve lastendruk toe. In de CPB-studie *Minder zorg om vergrijzing* (2014) zijn alternatieven verkend om de ouderenzorg te financieren. In 2015 wordt uitgebreider gekeken naar de financieringsopties in de zorg en de gevolgen hiervan.

Tevens participeert het programma in het door de Europese Commissie gefinancierde project *Mobilising the Potential of Active Ageing in Europe* (MOPACT). Hierbij worden in verschillende lidstaten projecties gemaakt van de gezonde levensverwachting in samenhang met sociale participatie op verschillende terreinen. Ook verricht het programma werkzaamheden voor het CPB-brede onderzoek naar vermogensvorming over de levenscyclus.

Beoogde output:

- Policy Brief Financiering zorguitgaven (vierde kwartaal)

Het programma **Onderwijs** evalueert de effectiviteit van overheidsbeleid op onderwijsgebied en zal de komende jaren meer aandacht gaan besteden aan het systematisch in kaart brengen van de effecten van onderwijsbeleid.

Het komende jaar wordt gewerkt aan de publicatie *Kansrijk Onderwijsbeleid*, die in 2016 wordt gepubliceerd. Vrijwel al het recente en huidige onderzoek binnen het programma krijgt een plek in deze overzichtsstudie. Voorts wordt een aantal vragen onderzocht rond 'matching' en selectie in het hoger onderwijs: welke prikkels gaan uit van nieuwe opleidingstypen, nieuwe regelgeving en nieuwe toelatingsprocedures? Hoe beïnvloedt dit, in een wereld van imperfecte informatie, het gedrag van instellingen en studenten?

Een aantal lopende experimenten op het terrein van vervroegd schoolverlaten, studiekeuzeactiviteiten en excellentieprogramma's voor leraren (bijvoorbeeld 'Eerst de Klas') vragen wel energie maar leiden nog niet tot een eindproduct.

Beoogde output:

- Policy Brief over Matching en Selectie in het Hoger Onderwijs (vierde kwartaal)
- Discussion Paper over de Evaluatie van de Lerarenbeurs (tweede kwartaal)
- Discussion Paper Evaluatie Additionele bekostiging Functiemix Randstad (vierde kwartaal)
- Notitie over prikkels voor MBO-instellingen om de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt te verbeteren (tweede kwartaal)

De kennisunit **Wetenschapsbeleid** heeft als doel kennisvergaring op het gebied van publiek wetenschapsbeleid. Het eindproduct van de kennisunit is een in 2016 te verschijnen boek *Kansrijk Wetenschapsbeleid*. Dit boek richt zich op de (potentiële) welvaartseffecten van investeringen in wetenschap en de voor- en nadelen van verschillende beleidsmaatregelen. De onderzoeksprojecten die binnen de kennisunit worden uitgevoerd, dienen als input voor het boek.

De centrale onderzoeksvraag is welke effecten publieke investeringen in wetenschap hebben op de economische groei op lange termijn. Het betreft zowel een literatuuroverzicht als een empirische, macro-economische analyse voor een groot aantal OESO-landen. De studie, die samen met academic partner Bart Verspagen wordt uitgevoerd, beoogt verschillende technieken en tijdsperiodes te benutten om tot een evenwichtig oordeel te komen. Naast economische opbrengsten kan wetenschap ook via andere mechanismen effect hebben op de welvaart. In dit kader wordt de relatie tussen onderzoek en onderwijs op universiteiten onderzocht. Tot slot analyseert de kennisunit het functioneren van de markt voor gepromoveerden.

Beoogde output:

- Policy Brief over de maatschappelijke waarde van gepromoveerden (vierde kwartaal)
- Discussion Paper over de effecten van publieke investeringen in wetenschap op de lange-termijn economische groei (tweede kwartaal)
- Discussion Paper over de relatie tussen onderzoek en onderwijs op universiteiten (derde kwartaal)

7 Sector Marktordening

De sector Marktordening verricht economische analyses op het gebied van ordenings-, transitie- en reguleringsvraagstukken vanuit een Nederlands en Europees beleidsperspectief. Centraal staat de vraag hoe overheidsinterventie markten beter kan laten functioneren: hoe kan zorg doelmatiger, hoe stimuleren we innovatie met nieuwe technologieën en hoe dragen financiële markten op een robuuste manier bij aan de economie. De missie is om een gezaghebbende en toonaangevende bron voor beleidsrelevant onderzoek naar ordeningsvraagstukken te zijn. De sector is ook verantwoordelijk voor de jaarlijkse Risicorapportage financiële markten en de zorgramingen. De academic partners zijn Jan Boone, Robert Dur, Clemens Kool en Erik Schut.

Het programma **Zorg** draagt bij aan de beleidsdiscussie over de zorg via onderzoek, met de nadruk op ordenings- en transitievraagstukken die spelen in het voortdurend veranderende Nederlandse zorgstelsel. Het programma sluit aan op beleidsdiscussies over concurrentie tussen ziekenhuizen, de rol van zorgverzekeraars in het zorgstelsel, de inrichting van de wetgeving, de mate van solidariteit in de zorg en de verdeling van verantwoordelijkheid tussen overheid en burgers.

Komend jaar richt het onderzoek zich op doelmatigheidsaspecten in de zorg. In de curatieve zorg gaat het met name om de mogelijkheden om de productieve en allocatieve efficiëntie te verhogen. Vragen die aan de orde komen, zijn of verzekeraars doelmatig zorg contracteren bij aanbieders, in hoeverre zorgaanbieders onderling verschillen in doelmatigheid en in welke mate consumenten reageren op (financiële) prikkels. Daarnaast is er aandacht voor de langdurige en gedecentraliseerde zorg en wordt op een aantal gebieden in de zorg meer ingezoomd via kwantitatief en kwalitatief onderzoek. In samenwerking met het programma Decentrale overheden evalueert het programma het indiceren van de zorgvraag en in hoeverre afgegeven indicaties verschillen van het gebruik van zorg.

Verder blijft het programma investeren in de verbetering van de reguliere zorgramingen. Het gaat om een viertal acties:

- (1) het maken van middellangetermijnramingen, conform de aanbevelingen van de Technische Werkgroep Zorgkeuzes in Kaart (ZiK);
- (2) het operationaliseren van het nieuwe Eigen Risico Model dat in het kader van ZiK wordt ontwikkeld;
- (3) het transparanter maken van de wijze waarop informatie wordt aangeboden aan het ramingsmodel ZOEM en ten slotte;
- (4) het op een meer systematische manier betrekken van recent beschikbaar gekomen informatie en signalen uit het veld in de raming.

Beoogde output:

- Policy Brief over Doelmatigheid in de Zorg (eerste kwartaal)
- Discussion Paper over de effecten van de invoering van een nieuw financieringssysteem in de GGZ (derde kwartaal)
- Discussion Paper over de indicatiestelling en gebruik van zorg in de langdurige zorg (vierde kwartaal)

Het programma **Financiële Markten** richt zich primair op ordeningsvraagstukken in de financiële sector. Het onderzoek betreft de publieke belangen die overheidsbeleid rechtvaardigen op bancaire markten, verzekeringsmarkten en pensioenmarkten. Het programma sluit aan bij beleidsdiscussies over consumentenschuld, de structuur van de financiële sector, verzekeringsmechanismen in Europa, en de wisselwerking tussen financiële markten en de reële economie.

Komend jaar ligt het zwaartepunt van het onderzoek op de wisselwerking van financiële markten met de reële economie. In 2015 wordt uitgebreider gekeken naar de effecten van de afhankelijkheid van externe financiering van mkb-ondernemingen, bijvoorbeeld op de overlevingskans. Daarnaast start het programma, in samenwerking met de sector Macro-economische analyse, een onderzoek naar de reactie van de balans van huishoudens op vermogensschokken, bijvoorbeeld door verandering van huizenprijzen. Dit onderzoek bouwt voort op eerder onderzoek naar de relatie tussen veranderende huizenprijzen en spaargedrag en past in het overkoepelende thema 'vermogens en sparen'.

Tevens investeert het programma in de kwaliteit van het lopend werk, waaronder de jaarlijkse *Financiële Risicorapportage voor de Tweede Kamer* en de financiële paragraaf in het Centraal Economisch Plan.

Beoogde output:

- Discussion Paper over de gevolgen van de afhankelijkheid van externe financiering voor de overlevingskans van mkb-ondernemingen (tweede kwartaal)
- Risicorapportage Financiële sector, op verzoek Tweede Kamer (tweede kwartaal).

Het programma **ICT en Innovatie** richt zich op orderings- en transitievraagstukken op het vlak van ICT en innovatie. De focus ligt daarbij op beleidsrelevant onderzoek naar de (potentiële) gevolgen van nieuwe doorbraaktechnologieën voor de Nederlandse economie en welke mogelijkheden er zijn voor het Nederlandse overheidsbeleid om de randvoorwaarden voor innovatie te scheppen.

Het programma is de trekker van het project over *Kansrijk Innovatiebeleid* naar de effectiviteit van beleidsinstrumenten voor innovatie. Innovatie is niet alleen een bron van productiviteitsgroei, maar zorgt ook voor uiteenlopende veranderingen in de economie en samenleving in brede zin. Beleid gericht op het stimuleren van innovatie heeft verschillende doelen. Sommige beleidsinstrumenten zijn gericht op het stimuleren van productiviteit en economische groei in het algemeen, terwijl andere instrumenten meer specifieke vormen van innovatie proberen te bevorderen, zoals technieken voor duurzame energievoorziening. Deze studie gaat in op de theorie achter het beleid en de empirische evidentie over hun werking. De rol van doorbraaktechnologieën (internet, Big Data, robotisering, etc.) bij het innovatiebeleid komt ook aan de orde.

In de Nederlandse economie worden data steeds belangrijker. De basis voor deze verandering ligt in Moore's Law: doordat computerchips steeds sneller en goedkoper worden, ontstaan er voortdurend nieuwe toepassingen. Hierdoor dringt informatie- en communicatietechnologie (ICT) steeds verder door in de economie. Sommige van de ICT-toepassingen hebben zelf het karakter van een doorbraaktechnologie. Voorbeelden hiervan zijn naast internet, Big Data analysetechnieken, mobiele telecommunicatie, spraakherkenning en robotisering.

Er zijn twee soorten uitdagingen voor de overheid. De eerste vraag is hoe huidige wet- en regelgeving kan worden aangepast met het oog op privacy, cyberveiligheid, media, etc. De tweede vraag is hoe goed het huidige innovatiebeleid werkt voor bedrijven die innoveren met nieuwe doorbraaktechnologieën.

Beoogde output:

- Policy Brief over beleidsveranderingen in reactie op doorbraaktechnologieën (tweede kwartaal)
- Discussion Paper over verschillen tussen landen in de snelheid waarmee Big Data octrooien worden geciteerd (derde kwartaal)

8 Sector Fysieke omgeving

De sector Fysieke omgeving richt zich op de ontwikkeling en toepassing van samenhangende en beleidsrelevante economische visies op infrastructuur, ruimtelijke ontwikkeling, mobiliteit, veiligheid en klimaat. Er bestaat een sterke en toenemende

overlap tussen deze onderwerpen. Dit besef heeft onder meer geleid tot een sterke verbreding van de Maatschappelijke Kosten-Batenanalyses (MKBA) die de sector uitvoert en de sterke mate van overlap/integratie tussen de programma's van de sector. De sector heeft als academic partners Henri de Groot (VU) en Geoff Blanford (CESifo).

Vrijwel alle projecten van de sector zijn coproducties met andere organisaties. Voor de projecten in 2015 gaat het daarbij onder meer om PBL, SCP, het Kennisinstituut voor Mobiliteit, Deltares, de Vrije Universiteit van Amsterdam, het NIESR (in Londen) en de OESO. Daarbij worden vrijwel alle projecten medegefinancierd door de ministeries van Infrastructuur en Milieu (met bijdrages van het kerndepartement en Rijkswaterstaat), Economische Zaken, Financiën, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Deltacommissaris. Deze bijdrages financieren de meerjarige, programmaoverstijgende 'Kenniseunit Infrastructuur en Ruimtelijke Economie' (KIRE) van de sector. Vrijwel alle projecten zijn dan ook coproducties van de drie programma's.

Het komende jaar staan de werkzaamheden primair in het teken van de nieuw te maken langetermijnsscenario's voor Nederland tot het jaar 2050. Dit is de opvolger van de 'oude' *Welvaart en Leefomgeving* (WLO)-scenario's uit 2006. Dit project wordt samen met het PBL in modules uitgevoerd, waarbij de verschillende modules deels afzonderlijk worden gemaakt en gepubliceerd. Op deze manier wordt het project flexibeler, overzichtelijker en kan er simultaan aan de diverse onderwerpen worden gewerkt. De modules behandelen de ontwikkeling van bevolking, macro-economie, regionalisering en verstedelijking, mobiliteit, klimaat en Landbouw, water en natuur.

Onderstaande beschrijving van de activiteiten per programma zijn dan ook aanvullend op het werk voor de langetermijnsscenario's.

Het doel van het programma **Klimaat** is inzicht te verkrijgen in de efficiënte vormgeving van klimaatbeleid, in het bijzonder het tempo, het benodigde instrumentarium en de economische gevolgen van klimaatbeleid. Met de publicatie van het Groenboek heeft de EU in 2013 de consultatie opgestart over de tussendoelen voor 2030. Kenmerkende vragen zijn of voor 2030 opnieuw doelen moeten komen voor het CO₂-plafond, het percentage duurzame energie en het tempo van de energiebesparing. Verder is de vraag of er bijvoorbeeld aparte CO₂-plafonds voor sectoren moeten komen. Met het model MERGE-CPB bekijkt het CPB de samenhang tussen deze tussendoelen. Daarbij wordt expliciet rekening gehouden met de variabiliteit van hernieuwbare energie, de leereffecten van nieuwe technologieën, de samenhang tussen klimaat- en luchtdoelstellingen en de potentiële rol van de elektriciteitssector als brandstofleverancier van de transportsector. Hiermee hoopt het programma een bijdrage te leveren aan de discussie over groene groei. Het programma beziet de mogelijkheid om concrete invulling te geven aan een R&D-portfolio voor groene technologie.

Daarnaast draagt het programma bij aan de Werkgroep Discontovoet, die nieuwe regels opstelt voor het hanteren van de discontovoet in Nederland. De nieuwe regels zijn van belang voor alle studies waarin de discontovoet een belangrijke rol speelt, zoals MKBA's en studies die op langere termijn spelen, zoals vergrijzing, pensioenen en zorg. Ook draagt het programma bij aan de studie *Kansrijk Klimaatbeleid* (samen met het PBL).

Beoogde output:

- Discussion Paper substitueerbaarheid verschillende typen schone energietechnologie in energiesysteem (tweede kwartaal)
- Notitie discontovoet (tweede kwartaal)
- Notitie Groene groei (tweede kwartaal)

Het programma **Ruimte** is gericht op het maken van regionale en ruimtelijke analyses en kosten-batenanalyses van grote projecten die sterk met de grondmarkt zijn verbonden.

Beoogde output:

- Literatuurstudie ten behoeve van de Agenda Stad, samen met PBL (tweede kwartaal)

Het programma **Infrastructuur** richt zich op de economische effecten van diverse infrastructuurprojecten, waaronder wegen, spoorverbindingen, dijken en waterveiligheidsprojecten. Er wordt regelmatig gevraagd om mee te denken over concrete beleidsvoornemens op het gebied van ruimtelijke investeringen. Dat kan gaan om het uitvoeren van een MKBA, het meedenken over opzet en analyse van projecten, of het uitvoeren van een second opinion op een MKBA die door anderen is uitgevoerd.

Zoals aangekondigd in de nieuwe *MKBA Leidraad* (2014) doet het CPB onderzoek naar de marginale kosten van belastingen. De uitkomsten van deze studie zijn ook breder van belang, namelijk bij alle analyses van de welvaartseffecten van beleid waarbij financiering via belastingen een rol speelt.

Beoogde output:

- Notitie De marginale kosten van belastingen (vierde kwartaal)

9 Indicatief overzicht publicaties

Eerste kwartaal

Titel	Sector
Boek Kansrijk Arbeidsmarktbeleid	Intersectoraal
Policy Brief over doelmatigheid in de zorg	Marktordening

Tweede kwartaal

Titel	Sector
Policy Brief over werkloosheid	Arbeid en onderwijs
Policy Brief over lokale belastingen	Publieke financiën
Policy Brief over de macro-economische effecten van toenemende onzekerheid	Macro-economische analyse
Policy Brief over beleidsveranderingen in reactie op doorbraaktechnologieën	Marktordening
Policy Brief over vermogensbelasting	Publieke financiën
Risicorapportage Financiële sector voor de Tweede Kamer	Marktordening
Discussion Paper over de belastingen op ondernemen	Publieke financiën
Discussion Paper over volatiliteit en economische groei	Macro-economische analyse
Discussion Paper over de effecten van publieke investeringen in wetenschap op de lange termijn economische groei	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper over de gevolgen van de afhankelijkheid van externe financiering voor de overlevingskans van mkb-ondernemingen	Marktordening
Discussion Paper substitueerbaarheid verschillende typen schone energietechnologie in energiesysteem	Fysieke omgeving
Discussion paper over de evaluatie van de lerarenbeurs	Arbeid en onderwijs
Notitie Discontovoet	Fysieke omgeving
Notitie Groene groei	Fysieke omgeving
Notitie over prikkels voor MBO-instellingen om de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt te verbeteren	Arbeid en onderwijs
Notitie Toekomst normeringssystematiek Gemeente- en Provinciefonds	Publieke financiën
Achtergronddocument over het vernieuwde MIMOSI, inclusief beleidsvarianten	Publieke financiën
Achtergronddocument: de rol van NiGEM in het ramingsproces	Macro-economische analyse
Literatuurstudie ten behoeve van de Agenda Stad, samen met PBL	Fysieke omgeving

Derde kwartaal

Titel	Sector
Policy Brief over gewenste verhouding tussen AOW en aanvullend pensioen	Macro-economische analyse
Discussion paper over de Wmo 2007	Publieke financiën
Discussion Paper over de samenhang van institutionele kenmerken en de begrotingsreacties op oplopende overheidsschulden	Macro-economische analyse
Discussion Paper over loonrigiditeit	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper over mismatch op de arbeidsmarkt	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper over de relatie tussen onderzoek en onderwijs op universiteiten	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper over de effecten van de invoering van een nieuw financieringssysteem in de GGZ	Marktordening
Discussion Paper over verschillen tussen landen in de snelheid waarmee Big Data octrooien worden geciteerd	Marktordening
Discussion paper over het effect van het 'onder water' staan van huiseigenaren op hun arbeidsmobiliteit	Intersectoraal
Discussion Paper over de fiscale behandeling van vermogens	Publieke financiën
Achtergronddocument EMU-model	Publieke financiën

Vierde kwartaal

Titel	Sector
Boek Kansrijk Transitiebeleid op de woningmarkt	Intersectoraal
Boek Kansrijk Energie- en Klimaatbeleid	Intersectoraal, met PBL
Boek Kansrijk Mobiliteitsbeleid	Intersectoraal, met PBL
Boek Kansrijk Innovatiebeleid	Intersectoraal
Boek Vervolg op Kansrijk Arbeidsmarktbeleid	Intersectoraal
Policy Brief over inkomens- en vermogensontwikkeling van zelfstandigen	Publieke financiën
Policy Brief over 'naar een prudent niveau van de overheidsschuld, in welk tempo?	Macro-economische analyse met sector Publieke financiën
Policy Brief over polarisatie op de arbeidsmarkt	Arbeid en onderwijs
Policy Brief financiering zorguitgaven	Arbeid en onderwijs
Policy Brief over matching en selectie in het hoger onderwijs	Arbeid en onderwijs
Policy Brief over de maatschappelijke waarde van gepromoveerden	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper over de discrepantie tussen vraag en gebruik van langdurige zorg	Publieke financiën, met sector Marktordening
Discussion Paper over inkomen en vermogen gedurende de pensioenperiode	Macro-economische analyse
Discussion Paper evaluatie additionele bekostiging functiemix Randstad	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper over de indicatiestelling, en gebruik van zorg in de langdurige zorg	Marktordening
Discussion paper over hoe huishoudens hun investeringsportfolio aanpassen in reactie op grote huisprijsschommelingen	Intersectoraal
Notitie De marginale kosten van belastingen	Fysieke omgeving
Module Bevolking (WLO)	Fysieke omgeving
Module Macro-economische vergezichten voor Nederland tot 2050 (WLO)	Fysieke omgeving
Module Regionalisering en verstedelijking (WLO)	Fysieke omgeving

Module Mobiliteit (WLO)	Fysieke omgeving
Module Klimaat en Energie (WLO)	Fysieke omgeving
Module Landbouw en natuur (WLO)	Fysieke omgeving